

EEN KWESTIE VAN VERTROUWEN

werken aan de relatie tussen school en ouders

Onlangs kreeg ik een mooie opdracht van een school: “Wij ervaren regelmatig dat ouders van hoogbegaafde kinderen er moeite mee hebben om de leerkracht en zijn aanpak te vertrouwen. Wil jij hiermee met ons aan het werk zodat we daar beter mee om kunnen gaan?” Van zo’n soort opdracht veer ik op, want het raakt mijns inziens aan de kern van de problemen die vaak spelen als het gaat om het organiseren van passend onderwijs voor deze doelgroep. Het siert de school dat ze dit thema in alle oprechtheid aan willen gaan en het is misschien geen toeval dat het om een particuliere school gaat, waar vaak die hoogbegaafde kinderen terecht komen die eerder in het reguliere, bekostigde onderwijs vastliepen. Waar ook de bereidheid en de mogelijkheid tot het verzorgen van maatwerk soms groter is en men eerder bereid is om out-of-the-box oplossingen te bedenken. Waar geen bestuur boven hangt die de geldkraan allang heeft dichtgedraaid zodat er voor dit soort begeleiding tot in de verre toekomst geen budget is. Terwijl vertrouwen juist het fundament is bij de organisatie van passend onderwijs voor deze specifieke doelgroep, die dat keihard nodig heeft. Zonder vertrouwen kan iets dat zo gevoelig ligt als het welzijn van een kind makkelijk gaan broeien en escaleren. Het is iets dat niet vanzelfsprekend aanwezig is maar dat verzorgd moet worden. Wat is er nu nodig om vertrouwen te kunnen hebben in de ander? Welke aspecten spelen daarbij een rol?

Positieve verschillen

Bij het werken aan vertrouwen is het belangrijk om te kijken naar de verschillen in positie van partijen. Door welke bril kijken zij? Vertrouwen tussen twee zakenpartners gaat ergens anders over dan die tussen twee tieners. Vertrouwen tussen een kind en een volwassene is weer van een andere nuance dan die tussen klant en organisatie, of tussen patiënt en arts. De verhouding tussen ouders en school is wéér anders. Wat determineert nou dat positieve verschil? Het kan bijvoorbeeld een leeftijdsverschil zijn, een machtsverschil, een verschil tussen een zakelijk of particulier uitgangspunt, een verschil in verantwoordelijkheid, een verschil in belang, een verschil in gezondheid of bewegingsvrijheid, een cultuurverschil, een verschil in afkomst of financiële status.

In het kader van dit artikel zoomen we in op het verschil in positie van ouders en leerkracht. De leerkracht heeft een professionele betrokkenheid, terwijl een ouder emotioneel betrokken is (dit staat los van emotioneel gedrag). De een krijgt, hoe bevlogen hij ook is, betaald voor zijn werk en de ander doet dat uitsluitend uit liefde en verantwoordelijkheid. Dat is een groot verschil waarvan beiden zich goed bewust moeten zijn. De verwachtingen naar iemand die zijn beroep uitoefent zijn anders dan die men heeft van een opvoeder. Een opvoeder heeft maar één belang waar hij zich voor 100% op focust, namelijk het welzijn van zijn eigen kind. Een leerkracht heeft daarentegen meerdere belangen. Hij vertegenwoordigd niet één kind, maar een hele klas vol, hij heeft te maken met een te volgen curriculum, hij krijgt doelen toebedeeld en wordt afgerekend op de resultaten, hij krijgt vanuit de schoolleiding of het bestuur opdrachten en moet daarover verantwoording afleggen en wellicht heeft hij te maken met een (te) klein budget en een beperkte bewegingsvrijheid. En dit alles heeft effect op zijn omgang met dat ene kind dat een andere onderwijsbehoefte heeft dan de meeste andere kinderen.

Beide hebben bestaansrecht, maar de belangen zijn verschillend. Het begint ermee dat zowel ouder als leerkracht die verschillen erkent. Elke rol komt met een bijbehorende verantwoordelijkheid die dan ook genomen en gerespecteerd moet worden. Je kunt de ander bovendien niet wezenlijk erkennen als je je niet hebt ingeleefd in de positie van die ander. En uit inleving volgt begrip. De ouder kan inzien dat een leerkracht een grens heeft aan wat hij voor elkaar kan krijgen in een klas met 30 kinderen en de verschillende belangen die hij hierin vertegenwoordigd. De leerkracht (lees hier ook IB-er of schoolleider) kan begrijpen dat die ouders desondanks een vorm van onderwijs vragen die aansluit bij hun kind -ook al is dat heel ingewikkeld- en zij zien in dat er een grens is aan wat ouders kunnen accepteren. Een leerkracht/school begrijpt dat ouders in een moeilijke positie verkeren wanneer hun hoogbegaafde kind afglijdt en dreigt uit te vallen omdat het onderwijs (nog) niet passend genoeg is, terwijl ouders in

principe verplicht zijn hun kind toch naar school te sturen. Een ouder kan weer begrip opbrengen voor het feit dat er allerlei regels zijn waaraan iedereen zich hoort te houden, maar dat de realiteit soms weerbarstig is en dat een leerkracht mogelijk soms zelf ook in de knel zit. Door wederzijds begrip kan er een gevoel van gezamenlijkheid ontstaan, wat maakt dat je samen op kunt trekken in de zorg voor dit kind dat zo duidelijk iets anders nodig heeft dan wat gangbaar is. Gelijkwaardigheid tussen de beide gesprekspartners is hierin onmisbaar.

Zorgvuldige communicatie

Met erkenning over en weer van en begrip voor elkaars uitgangspunten, en met respect voor je eigen positie en de grenzen van je mogelijkheden, kan in principe een goed gesprek plaats vinden.

In een gezonde communicatie luisteren beiden werkelijk naar wat de ander te zeggen heeft. Als jij vertelt, dan praat je vanuit jezelf (ik-boodschap); je beschrijft wat je ervaart met betrekking tot het kind in kwestie, waar je tegenaan loopt, wat jij ziet dat er niet goed gaat en wat jij voelt of denkt dat er nodig is. Je stelt je open op, zowel bij wat voor jou belangrijk is als ook naar de ander. De ander luistert en neemt serieus. Het is hierbij erg belangrijk dat je je bewust bent van je eigen overtuigingen en oordelen. Neem die onder de loep: Klopt het wel wat ik denk? Waarom denk ik dat eigenlijk? Zou het ook anders kunnen zijn? Sta ik eigenlijk wel open voor andere mogelijkheden? Trek ik de juiste conclusie uit wat die ander zegt? In hoeverre begeef ik mij op het terrein van de ander en is dat handig? Welke oordelen heb ik over die ander? Juist door je eigen overtuigingen ter discussie te stellen, blijf je open voor de ander.

Toets die overtuigingen door te vragen! Neem dingen niet stilzwijgend aan maar check bij de ander of het klopt wat jij denkt dat die ander bedoeld. Door dingen stilzwijgend aan te nemen en van daaruit te reageren, voelt de ander zich sneller beschuldigd en in het nauw gedreven. Vragen en luisteren zijn twee cruciale ingrediënten voor een goede communicatie.

Een leerkracht is verantwoordelijk voor het bieden van onderwijs en kan vertellen hoe het met het kind gaat met betrekking tot dat onderwijs. De ouder kent zijn eigen kind het meest diepgaand, neemt elke verandering (ten goede of ten slechte) waar en kan dus heel goed vertellen hoe het echt met het kind gaat. De ouder kent -in het algemeen- niet de ins en outs van didactiek en leerlijnen, de leerkracht weet niet de ins en outs van het kind, want hij heeft met veel kinderen tegelijk te maken en kan makkelijker dingen over het hoofd zien. Erken dus je eigen grenzen en spreek die hardop uit. Op die manier weet ieder waar de ander staat en kun je elkaar goed aanvullen.

Ruimte voor pijnplekken

Hieronder een fictief gesprek tussen een ouder en een leerkracht. Het hoogbegaafde kind waar het om gaat, zit op zijn derde school en is 10. Daar is dus het een en ander aan vooraf gegaan waarvan de leerkracht op de hoogte is.

Moeder (gespannen): "Mijn kind kan echt niet mee met het kamp, dat is veel te druk voor hem en hij ziet er vreselijk tegenop."

Leerkracht (slaat armen over elkaar): "Oh? Nou, dat zal wel meevallen hoor. Het wordt hartstikke leuk."

Moeder (met hogere stem): "Nee echt, hij gaat niet mee. Hij wordt daar angstig van en het geeft teveel prikkels"

Leerkracht (kijkt op horloge): "Nou, dat wordt lastig, want alle kinderen gaan altijd mee."

Moeder (slaat de armen over elkaar): "Nou, daar is niets lastigs aan hoor, want hij gaat dus niet mee."

Leerkracht (klinkt nu geïrriteerd): "Dat moet je dan verder maar zelf gaan regelen met de directeur. Dit is heel ongebruikelijk en ik weet niet wat ik hier nu mee moet."

Moeder (klinkt nu boos): "Ok prima. Dat ga ik ZEKER doen!". Draait zich om en loopt weg zonder te groeten.

Als er al sprake was van vertrouwen in deze relatie, dan heeft dit vertrouwen nu een knauw gekregen. Hoe had het anders gekund?

Moeder (gespannen): "Mijn kind kan echt niet mee met het kamp, dat is veel te druk voor hem en hij ziet er vreselijk tegenop."

Leerkracht (even verbaasd maar herpakt zich): "Hmmm. Ok... Wat maakt dat hij er tegenop ziet?"

Moeder (nog steeds gespannen): "Dat komt door zijn eerdere ervaringen op de andere scholen waar hij veel gepest is en steeds het buitenbeentje van de klas was. Hij is daardoor extra angstig geworden voor veel dingen en twee dagen van huis met de klas durft hij niet aan."

Leerkracht: "Dat snap ik, dat is ook best lastig voor hem. Toch zou het ook een mooie ervaring voor hem kunnen zijn. Zullen we anders eens samen met hem praten om te kijken op welke manier het eventueel wél mogelijk zou zijn? Ik kan wel een paar alternatieven bedenken. Hoe is dat voor jou?"

Moeder (opgelucht): "Oh, wat fijn dat je zo reageert! Ik merkte aan mezelf dat ik me alweer schrap zette voor een afwijzing. Het is ook voor ons als ouders niet makkelijk geweest bij de eerdere schoolervaringen. Ik denk dat het een heel goed idee is om hier samen met onze zoon over te praten. Ik denk ook dat we misschien wel tot een soort compromis kunnen komen wanneer hij zich hierin serieus genomen voelt!"

Leerkracht (lacht): "Fijn! Laten we dan even wat afspreken!"

Het uitgangspunt voor beide gesprekken was identiek. De moeder was gespannen en anticipeerde vanwege haar eerdere ervaringen op een afwijzing. Dat is voelbaar voor de leerkracht, die dat gevoel overigens misschien niet meteen kan duiden maar dat wel als onprettig kan ervaren en het mogelijk op zichzelf betreft. In de eerste dialoog reageert de leerkracht van daaruit. Hij sluit zich af en probeert de moeder te sussen met een ogenschijnlijk positieve opmerking die geen recht doet aan wat zij probeert te zeggen. Dit heeft tot gevolg dat zij zich bevestigd voelt in haar angst; 'zie je wel, er is weer geen begrip'. De moeder sluit zich af en wordt defensief waardoor de leerkracht geïrriteerd raakt en zijn poot stijf houdt. Het resultaat van dit gesprek is dat de ouder zich wéér niet gehoord voelt en daar boos en verdrietig over is en dat de leerkracht zich belaagd voelt door weer zo'n lastige ouder. Weg vertrouwen.

In de tweede dialoog, voelt diezelfde leerkracht misschien even een klein steekje ('Oh, ze lijkt wel boos, zou ik iets verkeerd hebben gedaan?') maar blijft desondanks open voor wat de moeder probeert aan te geven. Hij stelt een vraag waarmee hij zijn interesse toont en waardoor zij in staat is om uit te leggen wat er ónder ligt. De leerkracht toont zich vervolgens empathisch en coöperatief, waardoor zij zich opgelucht voelt en ook bereid is om mee te bewegen. Er is een gezamenlijkheid gecreëerd die de mogelijkheid biedt om te kijken naar wat er wél kan. Ouder en leerkracht kunnen nu samen optrekken om het in overleg met het kind zo te organiseren dat er een positieve ervaring voor hem kan ontstaan. Er is een grote stap gezet in de opbouw van vertrouwen. Zowel -en niet in de laatste plaats- voor wat betreft het vertrouwen van het kind in deze specifieke situatie als ook dat van de ouder én de leerkracht.

Positieve insteek

Voor het werken aan een vertrouwensband tussen ouders en school is een positieve insteek eigenlijk noodzakelijk. Als je durft uit te gaan van de goede intenties van die ander, scheelt dat heel veel in de toon van de gesprekken die je met elkaar voert. Positiviteit creëer je ook door te focussen op wat er wél goed gaat en er de tijd voor te nemen om dat te benoemen. Welke stappen heeft school al gezet, welke ontwikkeling heeft een kind al doorgemaakt op school en welke eventuele positieve veranderingen hebben ouders waargenomen? Kijk daarna pas naar wat er nog voor verbetering vatbaar is. Alleen de formulering hiervan maakt al uit: niet 'wat gaat er (nog) niet goed' maar: 'Wat heeft nog meer aandacht nodig? Waar kunnen we nu aan werken? Wat kan er beter?' Als dat een gezamenlijke vraag is, dan kan in het werken aan verbetering nog meer gezamenlijkheid ontstaan. Spreek wensen maar ook verwachtingen uit. Welke verwachting heb jij als ouder van de leerkracht of de school? Wat verwacht jij als leerkracht hierin van ouders? Check bij jezelf of de verwachting van de ander realistisch is voor jou. Stem af, schaf bij, spreek het uit als je het moeilijk vindt dat die ander misschien niet helemaal aan jouw verwachtingen kan voldoen. Of wanneer die ander teveel van jou verwacht. Boetseer net zolang samen tot iedereen tevreden is met een plan. Niet omdat de regels voorschrijven dat een ouder moet instemmen met het handelingsdeel van een OPP (Onderwijs Perspectief Plan) maar omdat de wil er is om er zo goed mogelijk uit te komen met elkaar.

Van een leerkracht vraagt het misschien om dingen anders te doen dan hij gewend is of geleerd heeft. Dat kan onzeker maken, want dan heb je ineens geen houvast meer. Maar als de ouder jou

stimuleert en toestemming geeft om iets uit te proberen met hun kind, ga het dan ook aan. Het kan je alleen maar nieuw inzicht brengen. En omgekeerd; soms vraagt een leerkracht juist aan ouders om het nog even aan te zien, omdat hij voelt dat een bepaalde benadering nu nog niet, maar misschien binnenkort wel zijn vruchten af kan werpen. Soms is het nodig dat je als ouder dan net nog wat meer geduld hebt. En er is niks mis mee om uit te spreken wat dat met je doet. Maak daarvoor ruimte; een leerkracht mag zeggen dat hij het spannend vindt om iets nieuws te proberen, dat hij daar onzeker van wordt. Een ouder zal daar alleen maar begrip voor kunnen brengen, want deze ouder kent die onzekerheid ook. En ouders mogen zeggen dat het ontzettend moeilijk en verdrietig is om nog meer geduld te moeten opbrengen als zij al voelen dat het vijf voor twaalf is. Juist het tonen van die waarachtige gevoelens maakt dat er een gezamenlijke verantwoordelijkheid gevoeld wordt en dat brengt misschien zelfs een onverwachte positieve wending tot stand. Maak afspraken over grenzen; als een grens echt gevoeld wordt door een van beiden, spreek dan af dat deze grens ook daadwerkelijk gerespecteerd wordt en daarop stappen worden ondernomen. Natuurlijk ook dan pas nadat hierover weer zorgvuldig is gecommuniceerd.

Leerplicht

Vertrouwen kan stevig maar ook heel kwetsbaar zijn. Waar het gaat om je eigen kind, ben je altijd het meest betrokken en aangedaan. Van ouders wordt van overheidswege verwacht dat zij hun dierbaarste 'bezit' overdragen aan een ander wanneer hun kind vier, of uiterlijk vijf is. En die verwachting zijn we allemaal heel normaal gaan vinden. Kinderen gaan nou eenmaal naar school. Je draagt je kind nou eenmaal gewoon over aan iemand anders die je niet kent en die jouw kind niet kent, op een andere plek dan thuis. Aan iemand die naast jouw kind nog een heleboel andere kinderen onder zijn hoede heeft. Dat alleen al vraagt van ouders het geven van vertrouwen. Voor veel kinderen en hun ouders is dit prima. Maar voor hoogbegaafde kinderen beginnen de problemen vaak vanaf dat moment; problemen die zich eerder een stuk minder of zelfs helemaal niet voordeden. Ouders zijn er vanaf dat moment van afhankelijk hoe de juf of meester zich ten opzichte van hen en hun kind opstelt. Als dat open, positief en constructief is, dus met erkenning van hun positie, door middel van zorgvuldige communicatie waarin echt geluisterd wordt en er ruimte is voor de gevoelens die het oproept, kan er meteen gewerkt worden aan een vertrouwensbasis. Als die openheid ontbreekt begint een route van weerstand en belemmering, waar iedereen last van heeft, niet in de laatste plaats het kind. Welke route zou jij kiezen, als je leerkracht was?

Het laat tevens nog duidelijker het positieverschil zien tussen ouders en leerkracht; niet alleen het verschil tussen emotionele en professionele betrokkenheid speelt, maar ook het feit dat ouders handelen vanuit een wettelijke verplichting terwijl een leerkracht een keuze heeft gemaakt voor dit beroep en voor deze baan, hoe bezielde hij daaraan ook invulling geeft. Die wettelijke verplichting is zo erg niet wanneer alles goed gaat; voor veel mensen is het zelfs helemaal geen issue. Maar als het niet goed gaat, wordt die verplichting voor ouders tot een bijzonder knellend iets en is een vertrouwensbasis des te belangrijker. Omdat leerkrachten hierin de rol van professional hebben, in tegenstelling tot de ouders, mag van hen verwacht worden dat zij zich hiervan bewust zijn.

Tijd

Naast de erkenning van de positie van de ander en die van jezelf, van waaruit je op een gezonde manier kunt communiceren met elkaar en waarbij je een positieve insteek kiest, kost het opbouwen van vertrouwen ook gewoon tijd. Afhankelijk van de voorgeschiedenis kan dat soms best een lange tijd zijn. Zeker als het gaat om hoogbegaafde kinderen die al meerdere scholen achter de rug hebben en die daar mogelijk door zijn beschadigd. Voor ouders is niets zó pijnlijk als dat te zien gebeuren, zeker wanneer zij ervaren dat ze hierover niet werkelijk in gesprek kunnen met de plek waar hun kind verplicht aanwezig moet zijn en waar die beschadiging mogelijk zelfs is ontstaan. Het hebben van vertrouwen is dan niet iets dat deze ouders zomaar uit hun hoge hoed kunnen toveren.

Wat er nodig is, is tijd. Dat tijd alle wonden heelt, is denk ik te mooi gezegd. Sommige wonden helen nooit echt, maar wat van onschatbare waarde is voor de groei en bloei van vertrouwen is een reeks positieve ervaringen. En die positieve ervaringen kunnen worden gefaciliteerd door zorgvuldige communicatie die hoort bij professioneel handelen. Als je iets wil 'krijgen' in de wereld, dan is het handig om te weten wat precies je behoefte is en vooral wat jij zelf kunt doen

om te zorgen dat in die behoefte wordt voorzien. Wanneer een school wenst dat ouders van h-ers meer vertrouwen hebben in de leerkrachten, zou een eerste stap kunnen zijn om hand in eigen boezem te steken met de vraag: Wat kunnen wij doen opdat ouders ons meer vertrouwen kunnen geven? Een vraag die ook hardop gesteld zou mogen worden, zodat daarover met ouders een open dialoog kan worden gevoerd. Het zal je verbazen hoe bereidwillig ouders zijn om die vertrouwensrelatie aan te gaan! Voor ouders geldt dat zij zich gehoord en serieus genomen willen voelen in de zorgen die ze over hun (hoogbegaafde) kind hebben. Zij kunnen zich op hun beurt realiseren dat ook hun eigen toon invloed heeft op het verloop van het gesprek met de leerkracht. Het is voor beiden geven nemen. Met waardering voor de eigen behoeftes en die van de ander ligt de weg open om aan vertrouwen te bouwen.